

—Ալբր, քե՛ս... միմամբ, ընչեր ա
լիւ աշխարհիւ ըրանին, զնո՛ւ մեզ. մենք
հօւ հալվան ենք,—զմայրելով քահա-
նայի քաջատուժեամբ՝ հարուածուի

անդամները լեզուի օրէնքներին համաձայն դատարարուած. մի խտրութիւն չի գտնուիր ինչպէս որ, աշակերտներն ու աշակերտուհիներն անշուշտ սերով պէտք է կարգան իրենց դասերն ալլ գաստատուրում Այս ճշմարտութիւնը խոստովանելուց յետո՛յ պէտք է ստել որ, դրանք ունին և լծերով լծենք էլ լծի պատմականին, լծի լծարժանականին և լծի լեզուին վերաբերելու Այդ լծերով լծենք, իրեն պաշտօնակից եղբայր, պարտք եմ համարում մտառացող անել ակնածութեամբ, գործի տալագայ կատարելագործութեան համար:

Օրինակ. Ա. տարուայ դաստատարում, արժ. հայրը 3-րդ երեսում գրում է. «մի վտխեցիր, Մարիամ», մի ուրիշ տեղ փոքր ինչ յետո՛յ. «մի վտխեցիր, ես ձեզ մեծ ուրախութիւն եմ յայտնում»: Արդէն յայտնի է, որ լեզուի օրէնքով արգելադրանք հրամայական բայը կարգուած է ստանձնական ներկայիս. ուրեմն՝ չի կարելի գրել «մի վտխեցիր», այլ՝ մի վտխեցաւ:

9-րդ երես. «Հովիւներն ամառ ձըմեռ իրենց ոչխարները դուրսն էին քնացնում»: Եղբայրները դուրսն էին քնացնում, երբէք չի ստուել. այլ պէտք է ստել դուրսն էին պահում:

11-րդ երես. Ծարական Անբուստիւն երկրի և երկրի ի խոնձարուք պատեցաւ: այսպէս է լծագրմանը. «Նա, որի համար երկիրն ու երկիրը բաւական չէին. ըստին, աւելի պարզ և առաջին տարուայ ուսանողներին հասկանալի կըլինէր այսպէս լծագրմանը. «Նա, որի համար երկիրն ու երկիրը բաւական չէին կարող տեղադրուել»: Ըստ որում այդ շարականի հեղինակ երանելի խորհրդանշան Պատենում է աւելի. նա, որին անաշտան երկրի ընդարձակութիւնը և լայնածաւալ երկրի տարածութիւնը չէր կարող տեղադրուել, չոր Աստուծո կամքով և իւր կամքով յօտարութեամբ փոքրիկ խոնձարուքում փաթաւեցաւ, անպարզութիւն մեծութեան զուգակրկանութեան, աստուծային խոնձարութեան:

12-րդ երես. Փոքրերն ուխտ չէին տանում երեսուցէմ, մինչև տասներկու տարեկան չըզատնային, որովհետև փոքրերը կարող էին մորթուել բազմութեան պատճառով. Այդպիսի օրէնք բնու չկար չըբանիւն մէջ. այլ ընդհատական՝ արու մանուկներին տաճար տանելը պարտադրական էր ամենայն հրէայի համար ոչ միայն

էին իրենց տգիտութիւնը պարզամիտ գիւղացիները...

VII.

Փահանջի հետանալուց յետոյ ցըրուեցին բոլորը, բացի Չառինց և Քաթի-տատից, որոնցից Չառին քնոցի դուռը ժամանակ միայն հեռացաւ, ան ինչ Քաթի-տատը մնաց հեռագիւն մօտ: Մինչև առաւօտ Ստեփանը միայն ախ ու վաշ էր անում, այլ ևս չէր գտնանում, բայց առաւօտուանց դարձնալ գրութիւնը վատացաւ Սոսկալի տանը քանքերի մէջ հասաւ նա մինչև կէս օր: Այս օրից յետոյ մեղմացաւ տաքութիւնը. Ստեփանն սկսեց խօսել: Միանգամայն դարձանք պատել էր Քաթի-տատին. նա գրելն չէր հանում հեղանդի դրութիւնը:

—Մարիամ, — խու ձայնով կանչեց Ստեփանն իւր նշանմանը, — ես էս ա մեռնում եմ. ես գնացիմ դառալ, լաց մի լել, ամաղկ ինձ հալով արաւ Լաւ, վառ, եթէ քեզ մի բան եմ արել լծողութիւն արաւ:

Այս անուանի խօսքերը փշրեցին Մարիամի վերջին լոյսը. նա իրեն կորցրած՝ սկսեց պատել մարդի գլխով. — դա անհուն սիրտ, տրտապատութեան ամենադարական ապացոյցներից մինն էր, որ գործով ցոյց տուեց Մարիամը:

Չառին կամ բաղադրակերաց տօնին, այլ երեք մեծ տօներին ևս Օրինակ. «Երես ժամանակս ի տարեզ արաւ ջիբ ինձ տանս... և յանդիման լիցի ամենայն արու՝ քո առաջի Տեսան»: Ելից իգ. գրուի 14—17 համար. Չառն բաղադրակերաց պահեցաւ, գեթ ինչ օր բաղադր կերեցաւ... Երես ժամանակս ի տարեզ երեկացի ամենայն արու մանուկ քո առաջի Տեսան Ստուծոյ Խորայէլի: Լ. գ. 18—24 համար. «Չէրիս ժամանակս ի տարեզ յանդիման լիցի ամենայն արու առաջի Տեսան Աստուծոյ քո ի տեղադն, զոր ընտրեցի, ի տօնի բաղադրակերաց, ի տօնի եթերորդաց և ի տօնի ճաղատարաւ հարացն»: Բ. օրինաց Ժգ. գ. 16 համար. Ահա և սուրբ Աւետարանի խօսքերը Յիսուսի տաճար տարուելու մասին «Նե երթալին ծնողք նորա ամի ամի յերուսաղէմ ի տօնի Չառինին Եւ իրեն եղին նորա ամբ երկրորդաճիւղային յոցա յերուսաղէմ ըստ սովորութեան տօնի և կատարել գաւուրն և դառնալ անդրէն, մնաց Յիսուս մանուկն յերուսաղէմ և ոչ գիտացին ծնողք նորա»: Դ. գ. 41 համար. Այս խօսքերից բնու չէ կարելի մակարեւել, լծէ՛ հրէաների երեկոյններին տաճար տանելն արգելուած էր մինչև 12 տարեկան հասակը, և այն ուխտաւորները բաղադրութեան պատճառով մորթուելու համար ինձ լծում է լծէ հինց՝ ս. Աւետարանի միտքն այդպէս հասկանալու համար արժ. հայրը գրել է այդ գլխի վերնագիրն այսպէս՝ «տանելիւ տարեկան Յիսուսը գնում է ճաճար»: Եւ իսկ՝ պէտք է գրէր. Յիսուսն տաճար գնալը 12 տարեկան հասակում:

14-րդ երես. «Յովհաննէսը նրան լողացնում» միկրում էր Յորդանանի մէջ: Միկրում նշանակում է լողացնել. ուրեմն այդ բաղադր մինն աւելորդ էր. եթէ լողացնել բայից յետոյ բոլոր զընեղով յարակցում է միկրում էր բայը իրեն բացալայի առաջինն, այդ գէպումն էլ լողացնում էր՝ ք պէտք է յետոյ գրուէր իրեն աւելի պարզ և բացալայի բնու. սակայն՝ այդ ձևն էլ բոլորովին աւելորդ էր Ա. տարուայ երկրաների համար Որովհետև Յիսուսն Միկրում տօնի երբ կատարելու համար ոչինչ չէ գրուած ծննդեան պատմութեան մէջ, լաւ էր, որ միկրութեան առթիւ գրում գրում աւելւորէր. այս ասին ամենայն տարի կատարում ենք լուծուարի Յիսուսը ծննդեան տօնի հետ միատին:

Ըստ որում գիւղացիների մէջ մի հատուակ էր կա՛ լծէ գերդաստանի անդամներից մինը եթէ պարտաւ հեռանդի գլխով՝ նրա ցար կառնի—հեռանդի փոխարէն պարտաւորը կը մեռնի: Քաթի-տատը չլծողը չըզանք լրացին, բռնեց Մարիամին տակով. «Աստուծոյ օրէնք մէջ մի խառնուել»:

—Թո՛ղ, լծո՛ղ, Աստուծոյ սիրելի Ստեփանն եղ ես կարալ չեմ աղբիլ:

Վեր կացան Մարիամի տալները և չլծողին, որ նա պարտուի: Այդ անձնանշանութիւնն Ստեփանի չորացած աչքերից արտասուքի մի քանի կաթիլ խլեց...

—Մարիամ ջան, — աղբիւսխառն ձայնով սկսեց Ստեփանը, — դու աղբի բխանցս հմար. Աստուծո հապէս առգիւր. միայն էս եմ խնդրում. չլիւրուես ոչ, արաւերից մի բալարը (օրովարը) սուս մնացածին հնձըցնել սու. էս տարեկան հայրը կալ, վաղեմ ոչ, չուս չի մարդի գնաս. մի լաւ տղայ ջոկի և տան վրայ պի (բեք), մարդիկ օգտը շող չի տաս. էդ ա վերջին խնդրալ: Բիւսանց մօտըցրէք: Մօտ եկէք, բալինի ջան. մօտ եկէք պաշնո՛ւ:

Սերկալը լացալուծած մօտեցան: Ստեփանն իւր չորացած շրթնքներով բոլորին էլ համբուրեց՝ ասելով.

19-րդ երես. «Հրէաները Չառին տօնին բաղադր հաց էին ուտում. դրա համար էլ այդ օրը կոչում էր բաղադրակերաց տօն»: Ոչ լծէ այդ օրը, այլ այդ տօնը կոչում էր բաղադրակերաց տօն, ըստ որում այդ տօնի եթին օր էր տեւում և եթին օրումն էլ բաղադր հաց էին ուտում: Նոյն երեսում՝ «ամեն մէկն առանձին տեղից վեր էր կենում և առում էր (Տէր, մի՛լծէ ևս եմ)»: Տեղից վեր կենալը յարմարեցնել է ուսումնարաններում ընդունումը ներկայ սովորութեանը:

20-րդ երես. Ստեփանն շարաւիտում անուշադրութեամբ ներմուծուել էր շատ աւելորդ բառեր, որոնք շարաւիտում չկան, տառաւիտային և բառաւիտային. Օրինակ. «Մի ոմն ի ձէնց առջ, եղբարք, (առջ՝ չկայ շարաւիտում) մասնեց է գիւս առ ի մօտ», (առաւ չկայ շարաւիտում): Այսօր աղբիւ մեր լուսնայր գոտս աշաւիտայ և բարբառէր գայտ ասելով, «Շարաւիտում՝ բարբառէր, չէ գրուած, այլ՝ չպատուիրէր»: Չառն լուսնայ Պետրոսի՝ ակնարկէր՝ առ Յովհաննէս, հարցանէր լծէ ո՞վ իցէ դաւաճանող վարդապետին: Շարաւիտում՝ գայտ—ի փոխարէն գայն է գրուած, «հարցանէր» են հարցանել. իսկ «դաւաճանող վարդապետին» բառերն ամենին չկան:

Բ. տարուայ դաստատարում: 12-րդ երես. «Նոր սրանչիւք աչսօր տեսնեմք յաշխարհի ի մէջ հողեցինաց. արարածք Արարչին սպանութեան խորհին գիտեցուց»: Այսպէս է լծագրմանը. «Այսօր աշխարհում հողեղեններն մէջ նոր հարչք ենք տեսնում»: Սրանչիւք բառն այստեղ չի կարելի հարչք լծագրմանը, այլ՝ նոր դարձուրել կամ սարափելի մի գործ: Արարեալ, ինչ գործ կալ այնպէս գարհուրել, ինչպէս ստեղծուածներն՝ ստեղծողին սպանելու շար խորհուրդը:

16-րդ երես. «Եւսա ի նորափոր ի վիմի լծագրմանը է. «Գրուեցաւ նոր փորում գերեզմանաբալի մէջ», փոխանակ գրելու. գրուեցաւ նոր փորում գերեզմանաբալի մէջ: Ըստ որում գերեզմանաբալի ասելով մահաբանին հասկացում, որ գրուում է գերեզմանի վրայ:

19-րդ երես. «Սրանցի յետոյ լեղուներ երեկեցին, կարծես, կրակ լինէին և նստեց ամեն մինը վրայ»: Պար էր գրել—կրակի նման առանձին-առանձին լեղուներ երեկեցան և այդ լեղուներից ամեն մինը նրանց իւրապէս:

—Գնացէք, բալինի ջան, Աստուծո լի ձեր տէրը գէ հեռացրէք ինխանցը, լծող գնան խալ անեն Կանչեցէք կիւղախնին (գիւղացիներին): Գիւղացիներով սրանց լցուց: Տեսուր, լուսն ու մօնը հայեացքով նայում են գիւղացիները:—Մնաք բարով, տխարեցի՛ք ջան: Հալալ արէք:

—Ինչը հալալ անենք, Մտեփան, միարեան՝ արկտիկան ձայնով արձա գանգ տուին գիւղացիք:

—Հալալ արէք ձեր աղ ու հացը: Ամանալ, ամանալ՝ ընեքս ձեզ ամանալ. ես գնացիմ դառալ, դուք սաղուլեմով մնաք բարով...

—Ա՛յ, էդ լա՛ւ ես մեզ վրայ կրակ վեր անըմ,—լացալուծած ձայն տուին գիւղացիները:

—Դէ, ինձ մենակ լծողք, ձեզ մատաղ...

—Բա իմ շոհէնին ճնց դի լի Ստեփան,—գիւղացիների միջից լուսեց մի դաժան ձայն:

—Էդ ո՞վ ա, հարցրեց Ստեփանը, ցնցում ալլ դաժան ձայնից:

—Նո եմ, գիւղացիների միջից առաջ մանչից չփուր, աչքի մինը քոտ մարդ:

Ստեփանի հանգած աչքերը վառուեցին, դառնութեամբ նայեց նա

քանչիւրի վրայ իշուս. «Երեւեցան նոցա բաժանեալ լեզուք իրեն ի հրոյ և նստաւ իւրաքանչիւր ի վերայ նոցա»: Գործք Առաքելոց ք. գլ. 3 համար. «Իրեն, ի նախադրութիւնը ոչ լծէ պատեղ կարծեքական-լծեքական նշանակութեամբ է գործ անում, ինչպէս «իրք» նախադրութիւնը, այլ բաղադրական-նշանակական է: Չոր օրինակ Յիսուսի մարմնի համար Սաշակ Պարլե Հայրապետ գրում է՝ «արտասուք որպէս մեռալ, ինչպիսի որպէս մեռալ ի Պիլատոսէ»: Սա չէ նշանակում, լծէ՛ իւրօք չէր մեռած, կամ մեռած էր կարծուում, այլ՝ ցոյց է տալիս Յիսուսի դէպի Աստուծոյն անձն ունեցած կենդանութեան բաղադրութիւնը:

21-րդ երես. «Այսօր երկնայինն ուրախացան ընդ երկրաւորացս նորագումն, քանզի նորագոյն էիցա Հօգին էջ ի սուրբ վերնատունն»: Եւսօրն ապալէ է լծագրմանը. «Այսօր երկնայիններն ուրախացան երկնաւորներին նորագումն վրայ, որովհետև հայեցին (էիցա՝ բառը հայեցին լծագրմանը) նորագոյ սուրբ Հօգին իշուս վերնատունը»: Այսպէս պէտք էր լծագրմանը—Այսօր երկնայիններն (չը շարաւիտայ) ուրախացան երկրաւորներին (մարդկանց): Նորագումն համար, որովհետև սուրբ ծուածներն նորագոյ սուրբ Հօգին իշուս վերնատունը:

28-րդ երես. «Սուրբ Քաթիկոս Աբգէին եպիսկոպոս նշանակեց». փոխանակ գրելու եպիսկոպոս ձեռնադրեց:

31 և 32-րդ երես. «Արաւելը Խոսրով ընտանիքը կոտորել տուց: Մի տղայ միայն Տրդատ անուանով և Իսա քոյր խոսրովիկութեան կարողացան փախչել և տարան Հռոմ քաղաքը»: Այդպէս չէ. Արաւելուց Մանգալունին միայն Տրդատին փախցրեց Հռոմ, իսկ Խոսրովիկութեան Ստա Ամատունին փախցրեց Անի ամրոցը:

40-րդ երես. «Սուրբ Գրիգորը Սեսալիայի վերադառնալիս, 30 օր ծով պահել տուաւ, ինչոյ ամենքին էլ մըկրտեց Յիսուս գետի մէջ»: Երեսուն օր ոչ լծէ ծով պահել տուց, այլ քաղաք ժողովրդին Քրիստոսի սուրբ Աւետարանի փրկարար միտքը, իսկ չընդ օր միայն պահել տուց (Առաջադրաց պահէ չէ):

49-րդ երես. Համբանակի մի հատուածի լծագրմանը լծուելու. Հաւատում ենք նաև միմիայն ընդհանրական և առաքելական եկեղեցի, մի

այլ մարդի վրայ:

—Ա՛յ, էրեւակ տամ օտի վրայ ի (էլ) լիւ... մի հօգեաւ էլ սո ա դառել: Կո՛ց՝ հրէշտակը հօգե տանի ջամդաքս էլ դու տար,—ասեց Սոս փառն՝ արհամարական հայեացք գրեցով շոհէն: Երեւակ վրայ:

—Ա՛յ, երեւակ, մարդի լաւութիւն անիրը դուր ա լիւ, սող վախոր պարտք չեն տալի, մեռնելիս էլ աչէ են տըմ, արի ու մարդի լաւութիւն արաւ—վերնվերնվարով քի լի ասիկն, խալ լի մէջ մտաւ միաշարին...

—Ա՛յ, իմ ես նեղանում. Ստեփանն եղանց մինը պարտքից տեղ վեր կուտեմ,—կոտորեց ասեց Ա՛յ, երեւակ, ջուս նրա պարտականներից մինը:

Մի դժոխային լիւր ժախ անցաւ Ա՛յ, երեւակ:

—Ասեցէք հեռանալ, ասեցէք հեռանալ էդ հօգեաւոր—վրացած ձայնով հրամայեց Ստեփանը:

Իրանից յետոյ Ստեփանը Նշան և, որ բոլորը հեռանան: Բացի Չառինից, Քաթի-տատից բոլորը հեռացան:

—Ա՛յ, Չառն ջան, քեզմակ արա մի դուրս դամ հանդին մօտիկ անեն,— ձայն տուց Ստեփանը:

—Չառն վաղից Քաթիին հետ եր-

միկրութեան, տալախարութեան, մեղաց քաւութեան ու լծողութեան, մեղաների յարութեան, հօգեների և մարմնների վերջին դատաստանին, երկնքի արքայութեան և լաւտեսնական կեանքին: Այդպիսի լծագրման նուշանից երկնայինը բան չեն հասկանալ: Իմ կարծեքով այսպիսի գրութեանը, որոնք լաւ բացատրութեան պէտք ունին հասկանալի լինելու համար, եթէ լծագրմանը լծումը գրում են դատաւարներ, բարեք է, գիտական բնույթի լծագրմանը գործաւոր, բոլորովին տգետ լծագրմանը, ապա լծէ ոչ անխառնար աշխատութիւն կըլինի:

(Նշարութեամբ)

ՀԻՔԱՅԻՔ ԿԱՄ ՔՅՏԱՅԻՔ

«Նոր-Խոր»-ի անցեալ համարներից մինում մի քանի տեղիկով լծենք հրատարակեցինք Հեթանոց կամ Քի. տացոյ մասին Որովհետև այդ ժողովուրդը համարում է Հայաստանի հին ընտանիք, ուստի և մեզ համար առանձին հետաքրքրութիւն է ներկայացնում այդ ժողովուրդի մասին եղած տեղիկով լծենք: Հիցա՛ նոյն իսկ վաղապէս սեպտեմբ. արձանագրութիւնների հեղինակները համարում են Հեթանոցի:

Ահա մի քանի տեղիկով լծենք ևս Հեթանոց մասին, որ հարգողում է «Արեւելք»-ը:

«Անունը կորսուած և գոյութիւնը մոռցուած» այս ժողովուրդին վրայ առաջին լոյսը ծագեցաւ 1812-ին, երբ Պ. Պրեքշարը, խուզարկու ուղևորը, Սուրբ Համով (Համա) քաղաքի մէջ տեսաւ սե (պաղալով) (երկալաբար) յիշատակարան մը, որուն նշանագրերն ու պատկերները տեսակ մը Յ. գիւղական մեհնադրոյ լծուեցան իրեն: Տարիներ անցան և այս քաղաքը մոռցուեցաւ, մինչև որ 58 տարի վերջը, երբ Ամերիկացիներ, Պ. Պ. Հոնսթըն և ձեռքը նորէն ուղևորութիւն հրաւիրեցին անոր վրայ: Արեւ իրիւ յիշատակարաններ ալ գտնուեցան Համայն մէջ: Բրոքի, Բարրի, Տաթ. Արգէնը և այլք մասնակիցեան հետաւորութեան և խնդիր կարեւորութիւն տեսցաւ:

Համայն ժողովուրդը բժշկական հրաշագործ գործութիւն մը կընծայէր այս քաղաքին, և գտնարութիւն կը յարուցանէր անոնց գննութեան և ըն-

կուան, ամենքը մի կոնտատի ընկած, Ստեփանն սրաշի առաջ դուրս բերին Գիւղեցիկ իրկնայէմէ կալ Առաջից երևում էր Ստեփանն ձեռներով շինած աղբին, նրա համար տալիս, դէնք ձորը, նրանից դէնք մի շարք անտառազարդ բլուրներ, բլուրներից արի կողմ-կապուտ երկնքը: Այդ ու ձախ—չնձած կամ օտի վրայ արտեւ,—կարծ Ստեփանն տեսած գեղեցիկ հանդը Վերջին անգամ կուտաւ նայեց Ստեփանն այդ գեղեցիկ տեսարաններին խոր հօգեց քաղեց, ախարաւ ու ասեց:

—Մնաք բարով, աչ արտեւ, էլ ի մ օրացը ձեզ չի հնձիլ...

Այսքանը միայն կարողացաւ ասել Ստեփանը:

—Ա, Չառն, ես տար, ասեց նա:

Բերին սրաշի տակը: Ստեփանը հասկացրեց, որ Քաթին հեռանալ Մնաց Չառնն ու ինքը:

—Ա Չառն ջան, գրուիս արթնանի շինել: Չառնն բաց լինելով կատարեց հեռանալի կամքը:

—Դէ ծածկի երես: Չառն կատարեց Ստեփանն և այդ վերջին կամքը, և Ստեփանն երեսը յաւիտեան ծածկուեց...

Ա. Սգապեան.

որքանիստ լինան դէմ: Վերջապէս, կայ- սերական կառավարութեան հրամա- նով այդ քաղաքը փոխադրուեցան ի վ. Պոլսի և անոնց դաժէ օրինակներն ալ ի Լոնտոն քաղաքուն մէկն այնչափ խոշոր էր որ 50 հոգի 4 եղներով հա- գի կրցան մէկ աւուր մէջ մըն մը տեղ տանել գալով:

Տօքթ. Ռեյնհոլտ Բայը, որ գլխաւոր լինողն էր ասոնց փոխադրութեան, առաջին անգամ յայտնեց լին. այդ նշանագրերը կրտսերներն եղելուա- կանէն և կրկնաւորներն Հեթման- ժողովրդին Այս յայտնութիւնն ծաղու- աւարկալ կուտ: Արեւը արեւելագէտ մը, Մը. Հէյս Աւրա, Համաթիական անունը ստուտ անոնց: Բրոք. Սէյսն էր որ ուր ստուտ Տօքթ. Բայըն կար- ծեաց, և քիչ վերջ երբ գտնուեցան Քաղաքի մէջ (ձգնալուսի) յիշատակա- րանները, Հեթման, նշանագրերու ինթադրութիւնը հաստատուեցաւ: Հե- թման ուրիշ արձանագրութիւն մը ալ գտած էր Մը. Տրէյք, Հալէպի մէջ: Այս քաղաքը, նմանապէս պաղարկ, տեղացոց համար աշացոյի բուժական գործը լինելու ունէր, բայց նշանագրերն անընդունելի վիճակի մէջ էին:

Աւերիոյ Հեթման արձանագրու- լիւններէն լինողներէն, գիտնականք բազմաթիւն մը բնին այն բազմա- լիւ յիշատակարաններու մասին որք կրգտնուէին քաղաք Պոլսի այլ և այլ կողմերէ: Աւերիոյ, Լիւպոնիոյ, Կա- պոլովիոյ և Վերիիոյ մէջ: Իսթիքէն 25 մըն անդին, Կարապէտի կիծին նշանագր քանակները—գործ Հեթմ- ղոտոս կրնայէ Աստուրիոն (Աստուս Բ. ին) Աւերիոյ Հեթման քանդակ- ներուն կրնանէին: Մ. Բէյքոյ միւ- նոյն նմանութիւնը տեսած է այն քանդակներուն վրայ որք կը գտնուին Վեպուր Կալէսի: Բոտած տեղն, Լե- ճիւրիի հարաւ-արեւմ. կողմը, 9 Ժամ հեռու Տօքթ. Հեթման գտած էր նոյն- պէս Սինճիլիի մէջ (Հին Կոմալիէն) նմանօրինակ քանդակներ և արձա- նագրութիւններ: Տեղալէն և Լիւպո- ռուի մէջ տեղ, Բարեղ կամ Իվրիս գիւղը տեսնուած քանդակն, որ կրնե- րկայացնէ զինուոր մը ձեռքը գինուց գաւաթ և տալեր գերեմը, Պէյլէն- թի լինելու և Կոմալիի մէջ այդ գտնուած յիշատակարանները, նաև Մանիսի մօտ սեպ ժայռի մը վրայ տնական զինուորացի քանդակը, Մարաշէն Պո- ղազ Քէօշի ճանքուն վրայ Վերիի մանցին արձանագրութիւնները, Պո- ղազ Քէօշի և Կոյիւթի (Հիւս) Կապա- ղովիոյ մէջ) մեծ տաւերակները,—ա- մենն ալ որոշ նմանութիւն ունեն լին- իրարու և լին Սուրիոյ Հեթման յի- շատակարանաց, և հետեւաբար ասոնք ալ Հեթման են: Այս բնարձակ տարածութեան վրայ գտնուած պատ- կերներն արտասիւ միւնոնց զըջը կը լինեն, նոյն զէլագրութիւնը, նոյն կիցուածքը: Սրածայ տեսակ մը խոյր, երբեմն ալ կրորաձև գրակ մը, կարճ պատմութեան մը, որ Յունաստանի Դո- թիացոց և Հին Աքարատեանց պատ- կերները կը լինեն, կոչիկներ, որոնց ծայրը միշտ վեր ցցուած և ձիւնա- պատ ճամբաներու յարմարեցում է, երկար, առանց մասնաձև ձեւնոց- ներ, միայն բլծամաբ գառուած—ա- հա ասոնք են Հեթման յիշատակա- րանաց ճշգրիտ քանակները:

Հեթման արձանագրութեանց ա- մենն ալ բարձրաքանդակ (պատարկ- մա) են: Ին լին փորագրուած (օր- մա), և անոնց ընթերցումը փոխ- լուսի կարգով ձախէն աջ և աջէն ձախ կը արտահայտուի տղերուն վրայ: Աւերի մասնաւոր նշան մը է որ իրենց խոջըղանիւններն մէջ մարդոց և ա- նանոց գլուխներ միայն կը նշանա- րուին և ոչ ամբողջ մարմիններ:

Հեթման արձանագրութեանց մէջ ամենէն կարեւոր գիտն է Մարաշի գոյգ մը քաղաք տեսած, որոնց մասին առաջին տեղեկութիւնն հայտնեց Տօքթ. Վուլթըր և որոնք փոխադ- րուած են մայրաքաղաքիս Կոստ. Թան- ղարանը: Ասոնց արձանագրութիւննե- րը, կենդանեաց ձախտիւն և մէկ կող- ման վրայ յատկ կը արտայայտուի են և Բրոք. Կամպէլ զանոնք պարզաբա- նած է (իր կարծեօք):

Մարաշ, Վիլիիոյ արեւելեան մասին մէջ, շատ հին քաղաք մը է, որուն նախնի անունը գիւտ անձնանք կը մը- նայ: Բրոք. Կամպէլ արձանագրու- լիւնն սիկըրը կը կարգուի «Քարեի», լիպաւոր Մարաշիւն: Մա— լաւոր, «Բէյա» կամ «Բոշ», կամ «Բա», հեթման հին ցեղի մը անունն է, ուստի մա-րէշա բառը վերջ ի վերջոյ յատկացուած է այս քաղաքին (*):

Այս բոլոր արձանագրութիւնք խո- ճըղանշանական բլծարով, պարզեւ- ղ ժողովրդիւնն յայտնի է: Սակայն գիտնականք ոմանք ամենայն յամա- ռութեամբ կաշխատին այս առեղ ծուածային նշաններու բանալին գը- նելու: Այս գիտնականներու մէջ ա- ռաջին խօսքը Բրոք. Սէյսն է լին- իրաւ: Ներքէն էր որ առաջին քայլն ա- ռաւ հեթման խոջըղանիւնները բուսա- րանելու: Տարեներ առաջ ուստ գրա- մագէտ մը, Պ. Ս. Կոմանօ, Իզմիրի մէջ գտնած էր արձանի մը բոլորակ լինելի մը հաւանորէն դաշնին մը գտնուածքը: Տօքթ. Մորիման 1863-ին անոր մէկ ուղեւաղըն հրատարա- կում էր գերմանական ճանդիւն մը մէջ: Պ. Լոմանն անոր մէկ կաղապարը գրած էր Բրոք. Սէյսին, որ խառ կը փոխադրէր նոյն իսկ հնութիւնը ձեռք բերել: Գերմանաբար լինելիք անդայ կը մնայ ցարդ: Բերտանական լիպագրանք, որուն ներկայացուած էր, չէր հասնում գինը դաշն իւր տա- րօրինակ և լինելու կիցը հնութիւն մը, բայց սաշած էր կալմանաձուլու- մէկ օրինակը: Բրոք. Սէյս օգուտ քա- ղեց այս գտնուածքը օրինակներէն և գտաւ որ ձիւլը իւրաքու իրենանէին: Այս փոքրիկ լինելիքն առաւելութիւնն զատ երկնցուտան արձանագրութիւն մը ունէր,—հեթմանի և սեպաձև նը- շանագրերով: Շատ փորձեղ վերջը, մի քանի նշաններուն լուծումը գտաւ և կարողաց ապալէն. «Քարթու-Տիմէ», սառ մալ էր մէջ, այսինքն էր մէկ երկ- րին լիպագրը Քարթու-Տիմէ: Այս անունը ծանօթ էր արդէն, իրեն Քար- լիսիսիմիոս կամ Քարթու-Տիմէոս, Վի- լիկիոյ իշխանը, Յիսուսի Ժամանակակից: Իսկ Լոմէ երկրը հաւանորէն կը ա- մարուի Արեւմ, որ Պուլիար տալի հե- թման յիշատակարանաց մօտ գը- նուող գտնական հին անունն կը համա- պատասխանէ:

Գերմանաբար այս երկնցու հնու- լիւնն արեւմտի փոքր է որ շատ քիչ լայն կուտայ: Հեթման նշանագրաց գիտութեան մասին: Այսուհանդերձ անոնց լուծման եղանակին համար հաստատուն խաղիւն մը կարելի է սպասել ցարդ գտնուած հնութիւննե- րէն, որոց գլխաւորներն են՝ վերջի- շիւղ արձան լինելիքը, Համայն հինգ կողոր քարերը, Կարթու-Տիմէ երկու ար- ձանագրութիւնները, Մարաշի առեւ- ներն, և այլն: Ասոնց կարգն է Իս- կիսիսիմիոսի գլխուած քար մը, որոց կաղապարը Քարթու-Տիմէ լիպագրա- նին նուիրուած է՝ մարաքաղաքիս Կոստ. Քանդարանին տնօրէն Համայն պէլի կողմէ: Բրոք. Սէյս և Պ. Մէյնան կաշխատին պարզաբանելու այս քարին:

(*) Հետաքրքիրներու համար կըն- շանակներ աստ Մարաշի առեւ- նէն կողմէն արձանագրութիւննե- ռաւային տղին, բոտ պարզաբանութեան Բրոք. Կամպէլ:

Նշանագրերը: Խոջըղութիւնք կը կա- տարուին ցարդ քաղաք Պոլսի և Սուրիոյ մէջ: Պ. Մէյնան, որ Բրոք. Սէյսի գոր- ծը Քարթու-Տիմէն լիպագրանած և շատ հետաքրքրական յաւելուածով մը ճոխացուցած է զայն տղաչս կըգրէ: Սմբողջ այդ երկրը Մա- րաշէն միւնչէ: Հալէպ, ին է ա- ռուեստական բլծարներով (Լէյ. հիւ- լիւք), ինչպէս և ձգնալուստ, որք իրենց բազմաթիւն գաղտնիքը գը- ռաւ տարւ համար անձնուր խո- ճըղանշաններու կը արտահայտուի: Այս գրքին մէջ կը տեսնուին երկու քանդակներու պատկերներ ալ: Այնթապի մօտակայ Քէլէք գիւղէն:

Հեթման յիշատակարանաց խո- ճըղանշաններու ուղադրութեան հանդի- պած է արդեօք Քիլիսի մերձակայ «Հուրի Փէլլապէր տղա» բուած վայրն, որ է, բոտ տեղական աւան- ղութեան, Աւերի Քիտացոյն սպա- նուած տեղը կամ ճնդկալալը:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՆՆԵՐ

ԽԼԻՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱ, 30 հոկտեմբե- րի.—Ալէքսանդրապոլից հինգ վերստ հեռավորութեամբ գտնուած է ԽԼԻՂԱ- ռաքիլիսա անունով հայաբնակ գիւղը, որ բաղկացած է մօտաւորապէս 400 տնից և որի բնակիչներն մեծամաս- նութիւնը հայապատաններ են, իսկ մի փոքր մասը պատկանում է կաթոլիկ իկոնցներու: Այս գիւղը լին Ժողովուրդ- ալիս և լին Նիւթապէս Ներկայացու- մէ մի անուր պատկեր: Թէև Ժողովուրդ մէջ կան մի քանի զարգացած երիտա- սարքներ, բայց նրանք սովորել են ու- ըր թեղերում, որովհետև գիւղում մի- չէ հիմա ոչ մի կանոնաւոր դպրոց չէ եղել: Վերջապէս ներկայ Թաւախի սեպտեմբերի 3-ին Ներանի վիճակի- լիսապոլսի տեսուչ Մեհրաբ քանչուց Մեհրանցի տղանց այդ գիւղը և յոր- ղըղական կաղաւով Ժողովրդին, մի քանի բանիմաց անձերն աշակցու- լիսապոլսի բաց արեց առաջին երկրա- սեան տղայոց դպրոցը, որը բարեբա- ւակ պայմաններում և փորձուած գի- կալապներ ձեռքով կարող է աշակեր- տել ան տեղական Ժողովրդի մաս- ւոր և միւնչէ անգամ ինքնակալի կա- ցութիւնը: Այդ դպրոցի կանոնաւոր գաստատութիւնը սկսուց հոկտեմբերի 20-ից: Այդքան ուշ սկսուելու պատճա- րն այն էր, որ ուսումնարանի շինութիւ- նը վերանորոգում էին, այս շէնքը բուս- կան համապատասխան է արդի ման- կալարութեան պայմաններին: Բուս- արը լուծով, ընդարձակ, չոր և մա- քուր-մի խօքով իրեն մի գիւղական դպրոց բաւականին չքիչ է: Աշակերտ- ներն լինը հասնում է 100-ի: Նրանց մէջ կան զանազան տեղերից եկածներ, միւնչէ անգամ Ալէքսանդրապոլից: Այս ամենն ուսուցիչ ծաւաւութիւն է լինողում մարդու վրայ: Յաւանքն այն է միայն, որ կաթոլիկ համայնքն այս բարեկալութեամբ գործում փայլում է իւր բացակայութեամբ: Ներքին կաթո- լիկ եղբայրները տակաւին չեն կարո- ղացել ըմբռնել այն ամենատարրական ճշմարտութիւնը, լին կաթոլիկ հայը հոգիքան հայ է, որքան հայապատե- ռուսի և դաւանութիւնը չպէտք է երկրաւորակ է խաղութիւն դնէ նը- ռանց մէջ մանուկն ուսումնարանա- կան գործում: Բայց կաթոլիկների այդ- պիսի վարմունքը մեղադրելի չի կա- թիկ համար—КАКОВЕ ПОИ, ТАКОВЕ И ПРИХОДЪ—ասում է ուսուցչ ասածը, ուստի և դաւանարանին կաթոլիկ- ներն լինուց հոգեւորականներն են, որոնք անձնական հաշիւներով առա- ճողութեամբ, գանդաւն բարեբանքն էին բարդում հայապատանների և նը- լանց դպրոցի վրայ և համարում էին իրենց Ժողովրդին աւանձին ուսումնա- րան:

Բոտ բանալ լաւապէս կաթոլիկ ա- ների համար: Հայապատաններն նորա- րաց դպրոցի պաշտօնականներ լին- լիսապոլսի կաթոլիկներն այս գործում պարագլու հանդիսացող անձերն, որ նրանք լինուին իրենց գլխաւորութիւ- նը և հայապատանների հետ միասնա- լով, համարաշխարհ օժանդակ են նո- ռարաց դպրոցին և դրանով շարժա- լիկ գառնան նրա բարգաւաճմանը: Բայց այս ամենը միայն ձայն բու- րաւոյ յանապատի և կաթոլիկները մօտ օրերս մի ուսուցչէ վարձեցին (կարծեմ 100 ր. առձիկով): Արեւմն ուսուցչին արդէն պատրաստ է հալ- կաւոր են միայն ուսումնարանական պարագաններ և աշակերտներ...: Չը- նայելով որ առաջաւոր կաթոլիկներն մի քանիսը չափազանց տարօրինակ միջոցներն են գիտում իրենց գիտա- ւորութիւնն իրագործելու, բայց և արե- պէս նրանց դպրոցի աշակերտների լինը միւնչէ օրս 10-ից չէ անցել, ո- ռովհետև նոյն իսկ կաթոլիկներից շա- տուն իրենց որդիք հայապատանների ուղղոյն են տալիս: Ի վերջոյ շէնքը կա- թոլիկ եղբայրներ լին ի նկատի ու- նենան այն հանգամանքը, պաշտօնա- կալէս շտատատուած դպրոց և ցեղի չունեցող ուսուցչը: Ներկայ օրէնքով ոչ մի տեղ չեն կարող գոյութիւն ու- նենաւ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԿԻՐ (*): (Վերջ)

Կերականներն օրգան, «Germania»-ն քննադատելով ծրագրերը, պարզում է մի քանի մօտ կէտեր, լինելի գա- ստարութիւններ, որոնք պարզաբան ընթերցողներին կարող են մարդեցի- լինը ծրագրեր հարկանցօրէն կարգա- լուց այնպիսի տալարութիւն է ստացուած լին մօտադրութիւն կալ խո- ղալ Ժամանակակից գործի վրայ 5000 հոգու յաւելում անել: Ուղադրութեամբ ճնդները այդ լինը գտնուած է 84,000, բայց այն, որ կառավարութիւնն ի- րեն է վերապաշտում գինուորներին եր- կու տարուող մօտաւորութիւնը լինող մի տարի էլ պաշելու իրաւունքը, ո- ռով իրեն գրութիւնն աւելի ծանր կը կարգանք է առնում: Այս ամենից լինող լինելով լինը բացակայում է. «միւլի գաղապարական խոջըղութե- ղընցի կարծում է, լին մի աղակիս ծրագրի համար լայնատաղում մե- ժամանութիւն կարող է կազմուել: Սակայն կարծում է, որ կերական- ներն կարծիքները դեռ կարող են լի- լուել: Ինչպէս ենթադրում է նաև իշ. Բիսմարկը, մանուկն որ կառա- վարութիւնը, ինչպէս լուծում է, մտա- դրութիւնն ունի մի քանի նշանաւոր գիւղումներ անել նրանց երկնցական խոջըղներում:

Կերականներն ամենագործից կու- սակցութիւն են կազմում լայնատա- ղում: Ազգային ազատամիտ կուսակցու- լիւնն բերան «National Zeitung» լինը կարծում է, որ կառավարու- լիւնն առաջարկած ծրագրեր կարեւոր է լինը դա շատ ծանր բեռ լինի երկ- րի համար: Երկրի լայն կարծեքով կառավարութիւնը շատ մեծ պա- հանքներ է առնում: Հարկաւոր է այդ պահանջը չափաւորել: Յիշելով լայն- րը ծրագրի կարեւորութիւնը պատճա- ւարանում է դարձեալ Գերմանիայի ու- ղեմակով, որ 38,000,000 Ժողովուրդ ունենալով հանդերձ 4 միլիոնից աւե- լի գործ կարող է պատերազմի պատ- րաստել, միւնչէ Վերմանիան 50 մի- լիոն բնակիչ ունի և նուազ լինող գործը: Հարկաւոր է ամենայն կերպ պատրաստ լինել, որ օժանդակող էլ է լինի. բայց դրա ներկայացուցչները բազմաթիւ չեն լայնատաղում, ընդա- մենը 40 հոգի, ուստի և նշանաւոր գեր չեն կարող լայնաւ:

Ինչպէս տեսնում ենք, այս կուսակ- ցութիւնը մի առանձին դժուարութիւն չախի պատճառէ կառավարութեանը, մանուկն որ օժանդակող էլ է լինի. բայց դրա ներկայացուցչները բազմաթիւ չեն լայնատաղում, ընդա- մենը 40 հոգի, ուստի և նշանաւոր գեր չեն կարող լայնաւ:

Չափաւոր-պահանջարկներն օր- գան «Post»-ը համարեա նոյն կարծի- քին է. —գործի լինը հարկաւոր է ա- լիւրացնել հայերնիքի տալարութեան համար, բայց ինչը այդ միանուաղ ա- նել և ոչ անտեսական կարողութեան համեմատ. մէկ էլ շատ կտակածել է լինում, որ գործի լինը ուղում են շա- տացնել ի հաշիւ գործի մարդութեան— հարաւոր է երկու տարու մէջ հար- կաւոր մարդութեան հասցնել ծորա- կու գիւղերներին:

Ազատամիտներն օրգան «Freisinnige Zeitung»-ը քննելով ծրագրերը գտնում է, որ կառավարութիւնը ոչ լինը գործի 82,000 հաւալ 100,000 հոգու յաւելում է պահանջում լայնաղ միջոցի համար: Իսկ այդ, Գերմանիայի գործերն լինը ծրագրի մէջ գիտնումը աւելի է հա- ղում. «որ Գերմանիայի տնտեսական և ֆինանսական գրութիւնը լինը են տալիս գործին մի աղակիս կազմա- կերպութիւն տալ—այդ ոչ մի խելքը գլխին մարդ չի լինող տալ,—ասում է լինելով լինը:—Բայց Կալանիս այդ լինը է տալիս,—և դա էլ նրա միջո- րութիւնն է. ծրագրեր լայնատաղում չի ընդունուել:»

Ինչին բոտ ինքեան արդէն հասկա- նալի է. որ արձանական և սոցիա- լիստ կուսակցութիւնները դէմ են այդ ծրագրին: Սոցիալ-դեմոկրատներն կեղ- լուսական օրգան «Vorwärts»-ը շատ կարճ է կարում բանը. «ոչ մի գի- նուոր և ոչ մի գործչ ասում է նա:

Արդէն ոչ օրեց գաղտնիք չէ, որ Եւ- ռոպայում բոլոր պետութիւններն էլ պատրաստում են պատերազմի. այդ պատճառով բոլորն էլ աշխատում են իրենց գինուորական ոյժերը հասցնել հարաւոր կատարելութեան: Բնա- կան է, որ այդպիսի հանգամանքնե- րում ոչ մի պետութիւն չախի քաղցը աշքով նայէ Գերմանիայի այս ծոր ձեռնարկութեան վրայ, որովհետև արդէն բոլորն ազգերն էլ ձեռնուած են գինուորական աշակեր ծախսերի տակ, իսկ Գերմանիայի այդ ձեռնարկը պե- սի սակաճ նրա ոչ-բարեկամ պետու- լիւններին նորանոր ծախսերի տակ ընկնել:

Բայց, ինչպէս շատերը կարծում են, հազիւ լինը այդ ծոր ծրագրեր ընդու- նուի գերմանական լայնատաղում, քա- նի որ համարեա բոլոր նշանաւոր կու- սակցութիւնները դէմ են դրան: Շատ կարելի է, որ այդպէս էլ լինի. բայց չախ է մոռանալ, որ գերմանական ներկայ կանցչը Կալանիս մեծ նշա- նակութիւն է տալիս իւր ծոր ծրա- գրեր և պատրաստ է ամենայն հնա- րուր միջոց գործ գնել: Նրան անկու- մից ազատելու համար Ահա այդ հը- ճարարութիւնները մէկն էլ նաև կրկնականներն մի քանի երկնցա- կան խոջըղներում գիւղումներ անելը, նրանց անդամներից մէկին մի նշա- նաւոր միջոցութեամբ մէջ կառավար- չի պաշտօն տալի և այլն:

Մ. Մ.
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՐԻՐԵՐ
—Գերմանական գինուորական «Mi- litärischer Wochenblatt» ամսագրի

*) Shu. Նոր-Կար. № 174.

մէջ երկու յօդուած են լոյս տեսել, որոնք եւրոպական պատերազմ լինելու հաւանական են համարուած Այդ յօդուածները մէջ աւելում է, որ աւստրիացիները չեն կարող օգնել Գերմանիային արեւմտեան կողմից, որովհետեւ ռուսաց զօրքը լծուով շատ է նրանցից, ռուսի գերմանացիները ստիպուած կըլինին աւստրիացիներին օգնել արեւելքից, Յոգուածները մէջ աւելում է նոյնպէս, որ իտալացիները շատ նաւահանգիստներ ունենալով, որոնց պիտի պաշտպանել ֆրանսիական նաւատորմից, ստիպուած կըլինին զինուորական մեծ ուժեր հաւաքել:

Անգլիական միջնորդութեան մի առանձին լանձնախումբը ներկայումս գտնուած է ընտրողական բարեփոխումները ծրագրել մշակութեամբ: Յանձնաժողովը նպատակ ունի միջոց գտնել իւր կողմը գրաւելու բանուորական և արմատական կուսակցութիւնները աշակցութիւնը, որի համար մի շարք ծրագրեր պիտի մշակէ սոցիալական և բանուորական օրէնսդրութիւններին վերաբերեալ: Յանձնաժողովը, բացի դրանց, պէտք է միջոց գտնել պարսկ բանուորներին գործի կանգնեցնելու, որոնց լծելու սարք ցտարի աւելանում է Անգլիայում: Ասում են, որ գործ չգտնող բանուորներ լծելու համար է ներկայումս 1.250.000-ի Այդ բանի պատասխանատուութիւնը ընկնում է քաղաքապէս կառավարութեան վրայ:

Պրուսական պատգամաւորները ժողովի բացման առթիւ «Voss. Zeit.»-ը հետեւեալ տեղեկութիւններն է հաղորդում: Նրա կազմութեան մասին Պրուսական պատգամաւորները ժողովը մտնում է տասնեօթներորդ օրէնսդրական չորսնի հինգերորդ և վերջին հերթական նստաշրջանը: Չորրորդ նստաշրջանում պատգամաւորները ժողովը բաղկացած էր 427 անդամներից, որոնցից 124-ը պատկանում էին պաշտպանական կուսակցութեանը, 96-ը կեղծոյնին, ազգային-պատգամաւորների ներկայացուցիչների լծել 84 էր, ազատ-պաշտպանական ներկայացուցիչներին 64, ազատախոհներին 28, լեւալիներին 15, մնացած 16 տեղերը պատկանում են «վարդների» ներկայացուցիչներին, այսինքն նրանց, որոնք որոշ կուսակցութիւններից դուրս են: Այն ժամանակից ղէս աննշան փոփոխութիւններ են եղել միայն և 10 ազատ տեղեր գիւղ պարսկ են մնում:

ՌԱՌՆԼՈՒՐԵՐ

Բուլղարիայի Լովչա քաղաքում մի նոր հիւանդանոցի անունը «Մտաճարութեան» է դրուել: Բուլղարիայի միջնորդական համալսարանի անունը արժանացել է արդէն երկու հասարակական արքեպիսկոպիտների, մէկ գրչի, մէկ քաղաքի, երկու ընկերութիւնների, չորս դպրոցների, մէկ կամքի, մէկ նաւի, հինգ վաճառատների, մէկ գերարանի, մի նոր տեսակ գրչի, նոր տեսակ սեղանների և մի բանալի:

Ֆրանսիայում մօտերս այսպէս կոչուած «երաժշտական կորեմիքսի» է հնարուած: Վար անոցը միաժամանակ համ կըլարի այդ մեքենայի վրայ, համ է կըգուրձանայ այս և այն օպերայի գեղեցիկ կտորները, որ ինքն իրեն կրնա զգի կորեմիքսի տակ յարմարեցած երաժշտական գործիքը:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

«Ն Ո Ր - Դ Ա Ր»-ի

ՀԻՄՆՈՒԹՅՈՒՆ ԳՈՐԾԱԳԱՆՈՒԹՅՈՒՆՑ

ՊԵՏԵՐԲՈՒԴ. 4 հոկտեմբեր. — Ինչպէս լուր է ռուս-գերմանական առևտրա-

կան դաշնագրի հաստատումը յետաձգուած է:

ՕԿԵՍՍԱ. — Թագաժառանգն երէկ առաւօտեան ժամը 9-ին արտակարգ զննարով Վիեննայից այստեղ ժամանեց, նստեց «Память Меркурия» շոգենար և մի ժամից յետոյ դէպի Բաթում ուղևորուեց:

ՊԱՐԻՋ. — Լեսեպսը դատի կըմատնուի Պանաման ջրանցքը փորելու գործի պատճառով: Ամերիկան մի տարի երկարացրել է Պանաման ընկերութեան հետ հաստատում պայմանագիրը:

Պանաման ջրանցքի գործի առթիւ դատը բացուած է ընկերութեան վարչութեան խորհրդի նախագահ Ֆերդինանդ Լեսեպսի, փոխ-նախագահ Դար Լեսեպսի, վարչութեան Ֆոնտան և Կոտտե անդամների և կապալառու Սիլվիէի դէմ:

Պատգամաւորների ժողովում առաջիկայում քննուելու մասունքներ վերաբերեալ օրէնքը կառավարութեան համար կարող է ծանր հետեւանքներ ունենալ:

ՊԵՏԵՐԲՈՒԴ. — Ունգարական Վեհերէի միջնորդութեան այնպէս է կազմակերպուած, որ բոլոր նախկին միջնորդներն ընդունել են իրենց առաջնայ պաշտօնները:

ՊԱՐԻՋ. — Պատգամաւորները ժողովում քննուած է մասունքներ վերաբերեալ օրէնքը, դաշինքում մեծ լուրում է տրուած, որեւորները լցուած են հասարակութեամբ: անկարելի է նախապէս գուշակել հակաճառութիւնների հետեւանքը: Հակաճառութիւնները ժամանակ աշակողմեան կուսակցութեան անդամ Դե-Մոնտան ասաց, լծել ներկայ գրութեան աղբիւրն այն է, որ ժողովուրդը հակակրօնական ոգով է դաստիարակուած:

ԲԵՐԼԻՆ. — Վաղն երեկոյեան կայարանի այցելելու համար նոր պայտաղ կը գնայ Մեծ Իշխան Վաղնիւր Ալէքսանդրովիչը, որբաթ օրը նորին Բարձրութիւնը կայսրի հետ առաւօտեան օրի կըգնայ Goerde, որտեղից կայսրի հետ Բեռլին կըվերադառնայ: Սպասուած են նոյնպէս Մեծ Իշխանուհի Մարիա Պաւլովնային:

Խմբագիր — Տատարակիչ՝ ՍՊԱՆԻՍՐ ՍՊԱՆԻՍՐԱՆՆ

Տ Ե Ղ Ե Վ Ա Տ Ո Ւ

Ռուսաց շոգենարային ընկերութիւն:

Երթելու ժամը Բաթումի, Օդեսայի և Կ. Պոլսի միջև:

Բաթումից դուրս է գնում:

Հիմնադրի օրերը, գերեզմանայ ժամը 4-ին, ուղիղ ընթացքով Նովորոսիսկի վրայով:

Վրասի օրերը, գերեզմանայ ժամը 2-ին չորսնաւու ընթացքով Փոթիի վրայով բոլոր նաւահանգիստները:

Երկու շաբաթի օրերը, երեկոյեան ժամը 7-ին Կ. Պոլսի:

Բաթում հանում է:

Երկու շաբաթի օրերը, երեկոյեան, Օդեսայից, ուղիղ ընթացքով Ռերմաթ օրերը, առաւօտեան, Օդեսայից, ուղիղ ընթացքով Կիւրի և Նովորոսիսկի վրայով:

Վրասի օրերը, առաւօտեան, Կ. Պոլսից:

Պատույնի և արքանրակի-մարդատար շոգենարին երթելու ժամը Փոթիի, Բաթումի և Օդեսայի միջև:

Փոթի հանում է:

Պատույնի մարդատար շոգենարը Բաթումից երկու շաբաթի օրերը լուսաբացին:

Արքանրակի - մարդատար շոգենարը Օդեսայից կըլարի օրերը երեկոյեան: Արքանրակի - մարդատար շոգենարը Բաթումից հինգ շաբաթի օրեր լուսաբացին:

Փոթից դուրս է գնում:

Պատույնի-մարդատար շոգենարը Օդեսա և ճանապարհին գտնուած նաւա-

հանգիստները կըլարի օրերը, առաւօտեան ժամը 8-ին:

Պատույնի-մարդատար շոգենարը գործը վերջացնելուց յետոյ երկու շաբաթի օրերը Բաթում:

Արքանրակի - մարդատար շոգենարը Բաթում երեք շաբաթի օրերը, առաւօտեան ժամը 10-ին:

Արքանրակի - մարդատար շոգենարը հինգ շաբաթի օրերը, առաւօտեան ժամը 8-ին, Օդեսա և ճանապարհին գտնուած նաւահանգիստները:

Արքանրակի - մարդատար շոգենարը Բաթումից դուրս է գնում միջոցարկի օրերը գերեզմանայ ժամը 1-ին:

Բաթում հանում է Երկու շաբաթի օրերը, գերեզմանայ ժամը 2-ին:

Արքանրակի - մարդատար շոգենարը վրայ ընդունում են II և III կարգի ուղևորներ և առանց ուստիսի սրտաբեկին:

Գործակալութիւնը գտնուած է Փիթիւիկի այ. քաղի շինութեան մէջ № 117 և 118:

Պատույնի կառքերի երթելու ժամը Բաթում-Վրասի տրակտի վրայ:

Փիթիւից հինգ հոգու տեղ ունեցող կառքն ուղևորում է առ. ժամը 8-ին, գերեզմանայ ժամը 1-ին: Վրասից հանում է հետեւալ օրը, կէս օրից յետոյ ժամը 7 1/2-ին:

Նով շոգու տեղ ունեցող օմնիքուսն ուղևորում է կէս օրից յետոյ ժամը 3-ին առանց գերեզման հանում է հետեւալ օրը, կէս օրից յետոյ ժամը 7-ին:

Վրասից հինգ հոգու տեղ ունեցող կառքն ուղևորում է առ. ժամը 8-ին, գերեզմանայ ժամը 1-ին: Վրասից հանում է հետեւալ օրը, կէս օրից յետոյ ժամը 7 1/2-ին:

Վեց հոգու տեղ ունեցող օմնիքուսն ուղևորում է կէս օրից յետոյ ժամը 3-ին առանց գերեզման հանում է հետեւալ օրը, կէս օրից յետոյ ժամը 7-ին:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Իտալական գործար. միայն այս գրով մանրով է:

ՄԻ ՀԱԶԻՐ՝

Մեկ աւելանալու մաշկ-քրտուկ և շաքարի զէն:

Լ. Գ. ՊԻՏԵՆ ԵՐ ԸՆԿ. ԲՐԵՍԼԱՎԻՍԿԱ:

Քիմիական վերլուծութեան և բժշկական փորձերով հաստատուած է, որ յամնայն զէնը դրանց մէջ առողջութեանը վնասակար ոչ մի նիւթ չէ մտնում, ուստի դրանք ներմուծում և վաճառումը Ռուսիայում թոյլ է տրուած:

Դեղը շէր 1 րու. և 2 րու. 40 կուր, Շաքարի զէնները 30 և 50. ալան կուր:

Փախկիւր և ողորկուր համար առանձին են վաճարու:

Վաճառում է Ռուսիայի բոլոր դեղատնային խանութներում և գերատնայում:

(M.) 12-3

ՂՈՅՍ ՏԵՍՈՒ

և

Վաճառում է քաղաքապէս Կերոնական գրավաճառանոցում ԻՍ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՑԻ:

ՀԱՅՈՑ ԳԻՐԸ

Բաղկացած 400 երեսից, և 8

փմառիկ նկարներով. պատկուած է Սահակ-Մարտիրոսեան մրցանակով: Գինն է 1 ռ. 50 կ., գու-

մարով գնողներին 15% զեղը:

(Իմր.) 30-1

36'62 ձեռք բերել ցանկացող հայ ուսուցիչներին աջակցող քննարկական ինստիտուտին աւարտած մի փորձուած ուսուցիչ: Գինը «Նոր-Կար»-ի խմբագրատուն:

10-10

ՄԱՐԵՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Երկու սեռի անձանց համար

ՏԱՍՆՈՒՄԵԿԵՐՈՒԹՅԱՆ

Առևտրական Կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշուապահներ: Աւարտողներն ստանում են առատ ցատտներ:

Աւանդելի առարկաները օրանք են՝ 1) Առևտրական Տնտեսութիւն, 2) Առևտրական Թուղթերութիւն, 3) Հաշուապահութիւն պարզ, կրկնակի և բանկային, 4) Թուղթերութիւն համարիչի վրայ, 5) Առևտրական թղթակցութիւն, 6) Առևտրական և մուրհակի կանոնադրութիւն, և 7) գեղարութիւն:

Ուսումն սկսուելու է հոկտեմբերի 1-ից: Ընդունելութիւնները սեպտեմբերի 15-ից, ամենայն օր, երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում Սոլորիսով՝ Նիլէքսանդր Փրիգոնովի տանը №9, Սերգիէվսկայա և Նոգորնայա փողոցների անկիւնում: Ծրագիրն ու կանոնները կարելի է ստանալ ՉԻՐԱՊԵՍ եղբ. Ծովանովների բանկային գրասենեակում և կուրսեր հիմնողի բնակարանում: Օտարաբանութեանը գինում են կուրսերի հիմնողին. — в Тифлисе. С. П. Мануэляну.

(319) 25-17

IX годъ изданія. ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1893 ГОДЪ на еженедельный иллюстрированный журналъ путешествій и приключеній на сушѣ и на морѣ. IX годъ изданія.

ВОКРУГЪ СВѢТА

50 № №

12 ИЛЛЮСТРИР. ЕЖЕМѢСЯЧН. КНИГЪ.

Въ истекшемъ 1892 году редакція «ВОКРУГЪ СВѢТА» успѣла сдѣлать во внѣшности журнала значительныя улучшенія и привлечь къ сотрудничеству многихъ изъ выдающихся отечественныхъ писателей. Въ 1893 г. редакція и издатель не пощадили трудовъ и затратъ для того, что журналъ «ВОКРУГЪ СВѢТА» въ полный мѣръ оправдалъ многолѣтнее неизменное сочувствіе публики.

Журналъ будетъ выходить въ форматѣ двухъ печатныхъ листовъ, со множествомъ отдѣльныхъ рисунковъ и иллюстрацій. При журналѣ подписчики получаютъ двѣнадцать ежемѣсячныхъ иллюстрированныхъ отдѣльныхъ книгъ. Въ первыхъ книгахъ будутъ помѣщены оригинальные романы Н. И. Шелонскаго «Братья св. Креста».

Въ портфель журнала имѣется множество прекрасныхъ статей и романовъ самаго интереснаго и разнообразнаго содержанія, принадлежащихъ перу нашихъ лучшихъ писателей, каковы: Н. Н. Каразина, Д. Малина-Сибиряка, А. Н. Чернышова и др. Въ числѣ романовъ будутъ помѣщены: повѣстий романъ Юлія Верна, романъ молодого итальянскаго писателя Эмиліо Сальгари, съ рисунками Колантони, романы: Стівенсона, Хаггарда, Брауна, А. Лори и Буссенара.

По примѣру прошлаго года Гг. годовыми подписчиками «ВОКРУГЪ СВѢТА» въ 1893 г. редакція имѣетъ возможность предложить, при доплатѣ одного рубля на пересылку и другіе расходы, РОСКОШНУЮ НЕБЫВАЛУЮ ПРЕМІЮ, ДВѢ ВОЛЫШІЯ ХУДОЖЕСТВЕННЫЯ КАРТИНЫ:

1. «ПЕРЕДЪ БУРЕЙ», художника Штефисена и 2. «ИДЪ ГОРНЫМЪ ОЗЕРОМЪ ВЪ ЛУННУЮ НОЧЬ», художника Малимана.

Эти художественныя картины исполнены въ олеографическомъ заведеніи Мюллера и Лозе въ Дрезденѣ.

Размѣромъ каждая картина 13 × 21 вершковъ.

СТОИМОСТЬ КАРТИНЪ ВЪ ОТДѢЛЬНОЙ ПРОДАЖѢ шесть рублей.

Подписная цѣна на журналъ «ВОКРУГЪ СВѢТА» съ доставкой и пересылкой во всея города съ ежемѣсячными иллюстрированными приложеніями:

НА ГОДЪ 4 р. | НА 1/2 г. 2 р. 50 к.

Допускается разсрочка подписной цѣны: при подпискѣ 2 руб., 1-го апрѣля и 1-го іюля по одному рублю. ПОДПИСКА ПРИНИМАЕТСЯ: въ редакціи журнала — Москва, Валовая ул., домъ Сытина — и во всѣхъ книжныхъ магазинахъ Москвы, С.-Петербурга и др. гор. Россіи.

(Ф.) 3-1.